

A „Testamentum”-ban az író szimultán vonalvezetéssel mondja el egyrészt a kényszer-munkára hurcolt férj, másrészt pedig az itthon illetve szabadon maradt feleség és sógor történetét. Mi sem akadályozta meg azonban abban, hogy az anya, Mária és Imre sorsát is kövesse, tovább vázolja és befejezze.

DEÁK András

Modern építészet

J. M. Richards könyve, Mladost kiadás,
Zágráb, 1955.

„Válogatott essayk könyvtára” című sorozatában a zágrábi Mladost kiadó már eddig is néhány értékes művet adott ki (Venturi, Loos, Harrison, Vasari), most pedig J. M. Richards angol műépítész „Modern építészet” című könyvével gazdagította ezt a könyvtárat. Richards művében (amely eredetileg az angol Penguin Books kiadásában jelent meg) felveti a modern építészeti létjogosultságának kérdését, foglalkozik a műépítészet és a gépek, építőanyagok és építésmód viszonyával és problematikájával. Ismerteti korunk építészeti fejlődését, az új elgondolások terjedését, erősödését, térhódítását, végül pedig bemutatja a modern építészeti néhány alkotását.

A mi körülményeink között Richards könyvének horvátnyelvű kidása több szempontból jelentős. Elsősorban elénk tárja a műépítészeti legújabb vívmányait, eredményeit, elosztja azokat a még lehetséges előítéleteket, hogy az építészet nem művészet, illetve, hogy a modern építészet értelmetlen, gyakorlati haszna kevés, s hogy tulajdonképp a festészetben és szobrászatban jelentkező új irányzatok utánzása. Richardson műve cáfolata ezeknek az állításoknak. Kimutatja, hogy korunk emberének szüksége van a világos, nagy térre, bebizonyítja, hogy a technika haladása lehetővé teszi, sőt megköveteli az építészettől is az új elgondolások megvalósítását.

Ha megnézzük a könyvhöz csatolt fényképeket, amelyek az új építészeti néhány alkotását ábrázolják, az Adolf Loos, Frank Lloyd Wright, Walter Gropius, Le Corbusier és mások terve alapján készült épületeket, akkor meggyőződhetünk a modern építészeti létjogosultságáról. Ez az építészet bátor, elfogadja a tér játékát, élvezetessé teszi az anyagot, az ember szabadságérzetét erősíti, szabadjára enged a képzeletet, ezáltal egyéni lesz, és amint Richardson mondja, minden ember számára megnesemesíti a teret.

L.

Ősz évek költészete

Tin Ujević: Zedan kamen na studencu, versek.
A Horvát Íróegyesület kiadása, Zágráb, 1954.

A háborúelőtti bohémvilág kimagasló alakja és egyike a legnagyobb horvát költőknek: Tin Ujevićs. 1920 óta ez a most megjelent kötet a hetedik vers-gyűjteménye Ujevićsnek. Az idősebb horvát költő-nemzedék tagjai között nehéz hozzá hasonló alakot találni, úgy hiszem, Tin egyedülálló jelenség a délszláv irodalomban.

versei, régen, forradalmat jelentettek, lelkesedtek érte vagy szidták, utánozták vagy átkozták. — de ő megmaradt a „nagy Tin”. Hatvannégy éves most Ujevićs, s megjelent végre a „Zedan kamen...”, amely már a háború előtt készen volt, s kiadóra várt.

Ujevićs költészetét nemcsak a háború előtt fogadták vegyes érzelmekekkel, hanem ma is. Az új könyvéről írt bírálatok nagyon elütök. Persze, némely kritikus bevett szokása szerint nem ír élesen erről a könyvről, csak a sorok között lehet érezni, hogy Tin versei nem tetszenek. Mások örömmel üdvözlők a versek megjelenését, s Ujevićs művészetének újabb bizonyítékát látják bennük.

Hogy az igazság hol van a két szélsőséges vélemény között, nehéz megállapítani, s itt nem is feladatunk. Amit a „Szomjas kő a kútnál” mond, az nagy költészet, művészi alkotás. Vanak itt versek, amelyek egyedülállók a jugoszláv költészetben. Sajnos, ezt minden elérzékenyülés nélkül kell bevallanunk, sok költeményen a fáradtság jeleit vehetjük észre. Annyi vers lánogl itt még a régi Tin-i hévvel, nyelve gazdag, szóképei újak, eredetiek, valami mégis arra emlékeztet bennünket, amíg a „Szomjas követ” olvassuk, hogy egy nagy költő napja leáldozófélben van, elérkeztek az élet és a költészet ősz napjai.

Aki szereti a szép, elgondolkodtató, bölcs verseket, aki szereti a szavak zenéjét, az előveszi majd Ujevićs régi könyveit, a „Kolajna”-t, az „Auto na korzu”-t és a többi, mellettek azonban ez az új könyv is nyújt szépségeket.

Lector

Alkohol és irodalom

Szlobodan Markovics: Pijanci idu dijagonalno,
Mladi borac kiadás, 1954.

A részegek keresztbe járnak... útjukon fehér galambok, szürke denevérek szállnak. Bogarak. Lovak. Kutyák. A részegek keresztbe járnak ezen a világon, tekintetük belevezett a borospoharak feneketlenségébe.

A milliányi névtelen alkoholistáról csak a kocsmárosok mesélhetnének, akik az italt mérték nekik, és a járólékol, akik előtt keresztbe jártak az utcákon, s valahol, az utak befejezetlenségében, összerogytak. De ha művészek az alkohol rabjai, akkor, józan pillanataikban, vagy részegségükben is tudatosan, bizonyítékot adnak magukról és az italról. Most Szlobodan Markovics, a tehetséges, fiatal szerb költő adta ki a szeszszámór megrázó dokumentumait. „A részegek keresztbe járnak” című könyve kissé antialkoholista propaganda benyomását kelti, s evvel írásainak művészi értékét csökkenti. Ez a könyv egyetlen fogyatéksága, különben az olvasó egy alkoholista hiteles valómásaival találkozhat és él Markovics művében. Viziószerű novellák ezek, evg rettenetes szenvedélyről, amely romlásba döntött már annyi embert.

Nem mindennapi, bizarr olvasmány Szlobodan Markovics könyve. Ő jól tudja, mi a szesz, az ő életét feltették a borosüvegek. Azt is tudja, hogy az alkohol legyőzéséhez nem kell antabusz, villamos-sók, B-vitamin, hanem — akarat és egy kis boldogság.

A részegek keresztbe járnak, és egy kis boldogságért eszednek. Ennyi, csak ennyi ez a sok humanizmussal, sok álommal és sok lírával megírt könyv.

Lector